

JONGERENPERSPECTIEF OP DE HERVORMINGSAGENDA JEUGD

Rapportage jongerenconsultaties Nationale Jeugdraad

Oktober 2023

"Alles wat je nodig hebt om jongeren te horen is een luisterend oor."

Inhoud

1. Inleiding.....	1
1.1 Introductie Hervormingsagenda Jeugd.....	1
1.2 Rol NJR en totstandkoming jongerenconsultaties.....	1
2. Methode.....	3
2.1 Selectie consultatievragen.....	3
2.2 Selectie en werving deelnemers	3
2.3 Analyse.....	5
2.4 Beperkingen en representativiteit	5
3. Ervaringen en adviezen van jongeren	6
3.1 Reikwijdte (paragraaf 2.1 uit HA).....	6
Versterken ouderschap, pedagogische basis en directe leefomgeving (2.1.2).....	6
Reikwijdte (2.1.4/2.1.6).....	7
Lichte ambulante hulp groepsgericht en vrij toegankelijk (2.1.7).....	12
Sturen op behandelduur (2.1.9).....	14
3.2 Verbinding aanpalende domeinen (paragraaf 2.2 uit HA).....	15
Onderwijs en opvang (2.2.2)	15
Volwassenen-ggz (2.2.3).....	18
18-/18+ problematiek (2.2.5)	19
3.3 Lokale teams en toegang (paragraaf 2.3 uit HA)	22
Lokale teams (2.3.1).....	22
Verbinding huisarts (2.3.3)	26
Informeel steun(figuren) (2.3.4)	27
3.4 Terugdringen residentiële jeugdhulp (paragraaf 2.4 uit HA)	29
Randvoorwaarden af/ombouw (2.4.1).....	29
Alternatieve zorg om uithuisplaatsing te voorkomen (2.4.3).....	32
4. Conclusie	33

1. Inleiding

1.1 Introductie Hervormingsagenda Jeugd

Het aantal jongeren in de jeugdhulp (en de tijd dat ze gebruik maken van jeugdhulp) is de afgelopen jaren hard gestegen, zo wordt gesteld in de [Hervormingsagenda Jeugd](#). Er ontstaan lange wachtlijsten, mede door personeelstekorten in de jeugdhulp, waardoor de overheid ziet dat er minder passende hulp beschikbaar is voor de meest kwetsbare jongeren. Daarnaast kost jeugdhulp de overheid veel meer geld. Daarom werden Rijk en gemeenten in 2021 door een arbitragecommissie (ook wel de Commissie van Wijzen) geadviseerd om te werken aan een jeugdhulpstelsel dat 1) hulp aan jongeren verbetert, en 2) financieel beheersbaar is. De uitwerking hiervan vinden we terug in de Hervormingsagenda Jeugd (hierna: Hervormingsagenda).

De Hervormingsagenda is tussen 2021 en 2023 opgesteld binnen de zogenaamde Vijfhoek, waar naast Rijk en gemeenten ook vertegenwoordigers van jeugdhulpaanbieders, professionals en cliëntenorganisaties aan deelnamen. In de Hervormingsagenda staat wat partijen in de Vijfhoek tot en met 2028 gaan doen om het jeugdhulpstelsel te verbeteren. Deze afspraken worden verder uitgewerkt in o.a. concrete wetsvoorstellen en actieplannen.

1.2 Rol NJR en totstandkoming jongerenconsultaties

De Nationale Jeugdraad (NJR) heeft in eerste instantie meegewerkt aan de totstandkoming van de Hervormingsagenda als onderdeel van de cliëntenorganisaties binnen de Vijfhoek. Na verloop van tijd is deze positie echter gewijzigd. Aangezien deze rol niet volledig paste, heeft NJR besloten om zich vooral te richten op het faciliteren van jongerenparticipatie binnen de Hervormingsagenda. NJR heeft, op vraag van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (hierna: het ministerie van VWS), de afgelopen maanden de Hervormingsagenda getoetst aan de leefwereld van jongeren. Hiervoor zijn jongerenconsultaties opgezet waarvan de resultaten in dit rapport zijn verwerkt. Hierbij had NJR twee doelen voor ogen:

1. Het peilen van de mening van jongeren over de individuele maatregelen in de Hervormingsagenda.
2. Input, wensen, aandachtspunten en zorgen van jongeren te verzamelen met betrekking tot implementatie van deze maatregelen.

Nu de Hervormingsagenda is vastgesteld is de fase van implementatie en verdere uitwerking van deze agenda aangebroken. Met dit rapport delen we de voor deze fase relevante input vanuit jongeren, de groep voor wie de Hervormingsagenda in de eerste plaats is opgesteld. De adviezen in dit rapport zijn dan ook bedoeld voor de volgende verschillende 'hoeken' die betrokken zijn bij de Hervormingsagenda:

- Het Rijk, als stelselverantwoordelijke voor de jeugdhulp.
- Gemeenten als eerste verantwoordelijke voor de uitvoering van de Jeugdwet.
- Aanbieders van jeugdhulp, verantwoordelijk voor kwalitatief goed aanbod.
- Professionals als opstellers en bewakers van professionele standaarden binnen de jeugdhulp.
- Cliëntenorganisaties als meedenker binnen de Vijfhoek.

NJR zal zich met dit rapport in de hand de komende jaren opstellen als adviseur tijdens de implementatie van de Hervormingsagenda. Wij hopen dat alle betrokkenen bij de Hervormingsagenda de ervaringen van en adviezen vanuit jongeren ter harte zullen nemen.

NJR wil alle jongeren en betrokken partners bedanken die hun waardevolle input hebben willen en durven geven. Jullie inzichten, ideeën en perspectieven zijn van essentieel belang geweest voor dit rapport. Dank jullie wel!

2. Methode

2.1 Selectie consultatievragen

Het uitgangspunt bij de jongerenconsultaties was om de inhoudelijke paragrafen uit de Hervormingsagenda zo breed mogelijk met jongeren te bespreken. Deze inhoudelijke paragrafen betreffen 2.1 tot 2.8 uit de Hervormingsagenda, die de te nemen maatregelen beschrijven. Uiteindelijk is besloten dat de jongerenconsultaties zich richten op de paragrafen 2.1 tot en met 2.4 uit de Hervormingsagenda. Dit zijn de paragrafen die betrekking hebben op reikwijdte, de verbinding tussen jeugdhulp en aanpalende domeinen, lokale teams en toegang en het terugdringen van residentiële zorg. De paragrafen 2.5 tot en met 2.8 zijn buiten beschouwing gelaten. Daarvoor bestaat de volgende motivatie:

- 2.5 (Kwaliteitsverbetering en blijvend leren): betreft grotendeels het opzetten van een aparte werkorganisatie, waarin jongeren(organisaties) en ervaringsdeskundigen reeds betrokken zullen zijn.
- 2.6 (Verbeteren organisatie/inkoop specialistische jeugdzorg) en 2.7 (Eenvoudigere uitvoering/inkoop, minder administratieve lasten, aanpak negatieve effecten marktwerking): betreffen in de eerste plaats maatregelen die raken aan de leefwereld van zorgaanbieders, gemeenten en professionals, en in lage mate direct aan die van jongeren.
- 2.8 (Data en monitoring): betreft een meta-onderwerp binnen de Hervormingsagenda.

Er is een verdere selectie gemaakt in de specifieke maatregelen uit paragrafen 2.1 tot 2.4 die wij niet behandelen in de consultaties. De motivatie hiertoe per maatregel is te vinden in bijlage 1. De uiteindelijk geselecteerde onderdelen uit de Hervormingsagenda hebben we vertaald naar de leefwereld van jongeren. Deze vertaalslag vormde het fundament voor de dialoogsessies en de vragenlijst die zijn uitgezet onder jongeren.

2.2 Selectie en werving deelnemers

Bij het opzetten van deze jongerenconsultaties zijn we uitgegaan van de volgende basisprincipes:

- We zoeken in wie meepraat naar balans tussen enerzijds expertise over de jeugdhulp en anderszijds representativiteit. Dat betekent dat we ook jongeren buiten het NJR-netwerk hebben aangehaakt: jongeren via jongerenorganisaties, maar ook ongeorganiseerde jongeren via sociale media.
- Uiteraard moeten jongeren die uit de jeugdhulp komen – of er nu nog in zitten – mee kunnen praten, maar (delen van) de Hervormingsagenda is (zijn) ook relevant voor jongeren die nu (nog) niet met jeugdhulp te maken hebben. Jongeren zonder jeugdhulpervaring moeten dus ook geconsulteerd worden.

Vanuit deze principes beoogde NJR drie doelgroepen jongeren voor de consultaties:

1. Jongeren die te maken krijgen met preventie, het voorveld en toegang tot jeugdhulp. Deze groep beslaat in principe alle jongeren - de vraag hoe jij geholpen wil worden als jij hulp nodig hebt is namelijk voor alle jongeren relevant.
2. Jongeren met een jeugdhulpverwijzing, zowel met een lichte als complexe zorgvraag.
3. Jongeren uit de gesloten jeugdhulp. Gezien residentiële jeugdhulp een apart hoofdstuk in de Hervormingsagenda betreft, spreken we deze doelgroep graag apart.

In werkelijkheid bleken de drie groepen niet zo gescheiden te bestaan. De jongerenconsultaties met de groepen jongeren hebben op twee manieren plaatsgevonden: in dialoogsessies, zowel offline als online, en via een vragenlijst.

Dialoogsessies

De dialoogsessies hebben in verschillende vormen plaatsgevonden. Afhankelijk van de opzet van de sessie (online of offline), de grootte van de groep en de indeling van de groep (1, 2, 3 of allemaal) hebben we de inhoud van het programma van de dialoogsessies aangepast. Zo zijn niet tijdens elke sessie exact dezelfde onderwerpen uit de Hervormingsagenda besproken, maar zijn alle thema's wel bij meerdere sessies aan bod gekomen.

Tijdens de meeste dialoogsessies waren er jongeren uit twee en soms alle drie de groepen aanwezig. Er zijn in totaal 73 jongeren tijdens acht verschillende dialoogsessies gesproken. Deze jongeren waren tussen de 13 en 29. Hiervan zitten 14 jongeren momenteel in een gesloten faciliteit of hebben in een gesloten faciliteit gezeten.

Vragenlijst

We hebben de vragenlijst grootschalig uitgezet: deze is gedeeld via het Instagram account van NJR en gepromoot via Instagram advertenties. Daarnaast is deze gedeeld met meer dan twintig jongeren(zorg)organisaties. In totaal is de vragenlijst 574 keer volledig ingevuld. Van de respondenten is 23% tussen de 12 en 17 jaar, 34% tussen de 18 en 21 jaar, 28% tussen de 22 en 25 jaar en 15% tussen de 26 en 29 jaar. Jongeren uit alle provincies hebben de vragenlijst ingevuld, waarvan de meeste uit Zuid-Holland (110 jongeren) en de minste uit Flevoland (8 jongeren). De vragenlijst is voornamelijk ingevuld door vrouwen (79%), daarna door mannen (12%) en non-binaire mensen (7%).

In de vragenlijst geeft een opvallende 85% van alle jongeren aan wel eens gebruik te hebben gemaakt van hulp. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat de definitie van hulp in deze context niet is gelinkt aan de hulp die valt onder de Jeugdwet. Het gaat om diverse vormen van hulp, denk aan een afspraak met een psycholoog, een wijkteam, een maatschappelijk werker of schuldhelpverlening. Er is niet gestuurd op de vertegenwoordiging van jongeren die te maken hebben gehad met een vorm van hulp. De vragenlijst is breed uitgezet om de meningen van jongeren te horen zowel met als zonder ervaring met een vorm van hulp.

2.3 Analyse

Voor de analyse hebben we de kwantitatieve data uit de vragenlijst (gesloten vragen en open vragen) naast de kwalitatieve data uit de consultaties gelegd. Deze data is vervolgens gecategoriseerd per maatregel uit de Hervormingsagenda. We hebben gecontroleerd op de factoren leeftijd, gender en provincie. Opvallendheden hieruit hebben we in de resultaten gerapporteerd.

2.4 Beperkingen en representativiteit

Het is goed om kort stil te staan bij de beperkingen van dit rapport en wat dat betekent voor hoe de ervaringen en adviezen weergegeven in dit rapport opgevat moeten worden. Daarbij zijn wij als eerste graag duidelijk over het feit dat de jongerenconsultaties op geen enkele wijze gezien moet worden als een representatief of gedegen wetenschappelijk onderzoek naar de positie, wensen en zorgen van jongeren met betrekking tot de jeugdhulp. Daarvoor waren de beschikbaar gestelde middelen en tijd te gering. Daarnaast was het niet het doel van de consultaties. Het doel was om jongeren op brede schaal te consulteren over de afspraken in de Hervormingsagenda, aangezien zij te maken gaan krijgen met de maatregelen en expert zijn in hun eigen leefwereld.

Dat dit geen representatief onderzoek betreft, blijkt met name uit de vragenlijst. Onder de respondenten hiervan zijn namelijk zowel vrouwen (79%) als jongeren die gebruik hebben gemaakt van (jeugd)hulp (85%) sterk oververtegenwoordigd (hoewel dit bij de laatste groep slechts vermoedelijk zo is, gezien we niet weten welk deel hiervan formeel van *jeugdhulp* gebruik heeft gemaakt). Hierin zijn wij beperkt geweest door ons directe bereik vanuit NJR en de partners waarmee wij hebben gewerkt. Desalniettemin zijn wij ten volle overtuigd dat er grote waarde zit in de ervaringen en adviezen die wij rapporteren. Wij hebben immers een brede groep jongeren kunnen consulteren op een brede selectie aan zaken die raken aan de Hervormingsagenda. Wat wij daarbij wel mee willen geven is dat het wellicht goed is om deze te zien als zwaarwegende signalen vanuit jongeren met betrekking tot de Hervormingsagenda, en niet als representatieve visie van jongeren op de Hervormingsagenda. De behoefte van elke jongere is anders en daardoor is het lastig om te spreken van een enkele representatieve visie.

3. Ervaringen en adviezen van jongeren

3.1 Reikwijdte (paragraaf 2.1 uit HA)

Versterken ouderschap, pedagogische basis en directe leefomgeving (2.1.2)

Wat staat er in de Hervormingsagenda:

Gemeenten krijgen een verduidelijkte opdracht voor het versterken van een opvoedkundig klimaat in onder andere gezinnen, wijken, buurten, scholen en opvang. Met een wijziging van de Jeugdwet wordt duidelijk gemaakt welke vrij toegankelijke (basis)voorzieningen gemeenten moeten treffen waar ouders terecht kunnen met vragen rondom de opvoeding en jongeren voor laagdrempelige hulp. Oftewel: Welke zaken moeten gemeente voor gemeenten voor ouders regelen, zodat zij sterker in hun schoenen kunnen staan bij het opvoeden

Wie?	Wat?	Wanneer?
Rijk en Tweede Kamer	Jeugdwet verduidelijken: welke basisvoorzieningen voor ouders in gemeenten?	Najaar 2024 naar TK, als onderdeel wijziging Jeugdwet.
Nji	Handreiking met tips en goede voorbeelden voor gemeenten.	2023

Wat ervaren jongeren:

Jongeren in de focusgroepen erkennen dat ouders een grote rol spelen in de oorzaak en oplossing van (eventuele) problematiek die zij ervaren. Ook in de vragenlijst zien we dat ouders door 24% van de jongeren als eerste worden gevraagd voor hulp (waarmee zij het tweede 'aankloppunt' vormen, na het aankloppunt vrienden). Jongeren uit de focusgroepen vinden het belangrijk dat ouders goed ondersteund moeten worden in het opvoeden van kinderen. Een ouder is immers geen hulpverlener, en niet elke ouder kan uit hetzelfde netwerk of dezelfde kennis putten. Wanneer er bij het kind, bij de ouders of binnen het gezin hulp of zorg nodig is, moeten ouders bijgestaan worden. De inzet om ouders te steunen vanuit de gemeenten is in de focusgroepen dan ook enthousiast ontvangen.

Wel zouden veel jongeren uit de focusgroepen willen zien dat ouders meer wordt geboden dan alleen voorlichting of een plek om met vragen naartoe te komen. Informatie bieden is zeker van belang, maar jongeren noemen ook meer praktische vormen van ondersteuning van ouders. Denk aan (opvoed)cursussen, peer-to-peerprogramma's, ouder/gezinsbegeleiding- of therapie en gezamenlijke activiteiten tussen ouder en kind vanuit het onderwijs. Deze mogelijkheden kunnen volgens jongeren het beste (pro)actief aangeboden worden, gezien niet alle (bestaande) opties bekend lijken en omdat ouders het als een drempel kunnen ervaren om (tijdig) hulp te vragen. Voorzieningen die al ter ondersteuning van ouders

beschikbaar zijn, zoals de Oudertelefoon, kunnen middels een campagne extra onder de aandacht worden gebracht.

Een enkele jongere noemde in dit kader ook het belang van bestaanszekerheid: wie zich minder zorgen hoeft te maken aan diens inkomen, kan meer tijd en aandacht besteden aan diens kind.

Daarnaast delen jongeren de mening dat er niet altijd ingezet kan worden op ondersteuning van de ouders. Niet elke ouder is aanwezig, beschikbaar of bereid om ondersteuning of hulp te bieden aan een kind of jongere. Daarnaast noemen veel jongeren dat de opvoeding niet alleen bij de ouders ligt, maar ook breder binnen de maatschappij, bijvoorbeeld ook binnen het verenigingsleven of de school.

Wat adviseren wij:

- Zorg ervoor dat ouders binnen de basisvoorzieningen die gemeenten verstrekken niet alleen terecht kunnen voor informatie en vragen, maar ook voor concrete (en proactief geboden) steun. Betrek en belicht hierbij reeds bestaande initiatieven.
- Erken dat niet elke jongere kan bouwen op ouders die aanwezig, beschikbaar of bereid zijn om hulp te bieden. De versterking die ouders via deze maatregel krijgen, zal voor deze jongeren dus op een andere plek in de pedagogische basis of directe leefomgeving geborgd moeten worden.
- Een integrale blik rondom problematiek binnen gezinnen is van belang en daarom kan er het best ook een integrale aanpak van hulpverlening binnen gezinnen worden geboden. Houd bijvoorbeeld rekening met de zorgen van ouders rondom bestaanszekerheid binnen opvoedkundige vraagstukken. Wanneer er een verminderde mate van bestaanszekerheid is, kunnen de prioriteiten van ouder(s) elders liggen. Als zij op vlakken die raken aan bestaanszekerheid ondersteund worden, zoals op financieel of arbeidgerelateerd vlak, kunnen zij meer aandacht en tijd in het kind steken.

Reikwijdte (2.1.4/2.1.6)

Wat staat er in de Hervormingsagenda:

De jeugdhulpplicht wordt in de Jeugdwet aangescherpt en in de eerste plaats gericht op de meest kwetsbare jongeren en gezinnen. De vernieuwde jeugdhulpplicht moet toezien op onveilige en ernstige situaties. Jeugdhulp wordt niet meer ingezet wanneer problemen opgepakt kunnen worden binnen de 'eigen kracht' van een gezin of met de 'gebruikelijke zorg' die voor hen van toepassing is. Ook wordt jeugdhulp (via een niet-vrij toegankelijke voorziening) niet meer ingezet wanneer er een passende vrij toegankelijke voorziening beschikbaar is.

Wie?	Wat?	Wanneer?
Rijk en Tweede Kamer	Wijziging Jeugdwet voor meest kwetsbare situaties.	Najaar 2024 naar TK, als onderdeel wetswijziging reikwijdte.
Rijk (en Tweede Kamer)	Bepaling gebruikelijke zorg, eigen kracht en voorliggendheid in nieuwe Jeugdwet.	Tot indiening nieuwe Jeugdwet (najaar 2024).
Rijk en gemeenten	Met handreiking (begrenzing van de reikwijdte Jeugdwet in lokale regelgeving) kijken welke op dit moment aangeboden jeugdhulpvormen gestopt kunnen worden, die ook niet onder huidige Jeugdwet vallen.	Tot inwerkingtreding nieuwe Jeugdwet.

Wat ervaren jongeren:

Jongeren zijn in de vragenlijst ten eerste gevraagd naar wat in hun ogen de oorzaak is van de stijging in jeugdhulpgebruik. Volgens jongeren is druk vanuit de omgeving of de maatschappij (19%) de belangrijkste reden dat er steeds meer jongeren gebruik maken van jeugdhulp. Andere veelgenoemde redenen zijn sociale media (12%), actuele problemen die spelen in de huidige maatschappij (11%) en prestatiedruk (11%).

In de focusgroepen geven jongeren aan dat de drempel tegenwoordig lager voelt om een hulpvraag te doen. Dit kan komen doordat het minder taboe is om hulp te vragen, onder andere door de aandacht die er in de afgelopen jaren voor het onderwerp is. In deze context gaven enkelen aan het juist als positief te ervaren dat er meer jongeren naar de psycholoog gaan, gezien zij dit eerder wellicht niet zouden doen door het taboe dat hier vroeger op rustte. Ook in de vragenlijst geven 47 jongeren aan dat ze van mening zijn dat er minder taboe of stigma zit op het vragen van hulp. Enkele jongeren in de open vragen van de vragenlijst en in de focusgroepen geven aan juist wel een stigma te ervaren rondom het thema 'hulp vragen'. Een taboe op het praten over bijvoorbeeld mentale problemen is volgens hen afhankelijk van leeftijd(sfase), generatie en omgeving.

Wat betreft het afwegingsproces, of een jongere toegang krijgt tot professionele jeugdhulp, zijn de volgende criteria uit de Hervormingsagenda met de jongeren in de consultaties besproken:

Ernst van de problematiek

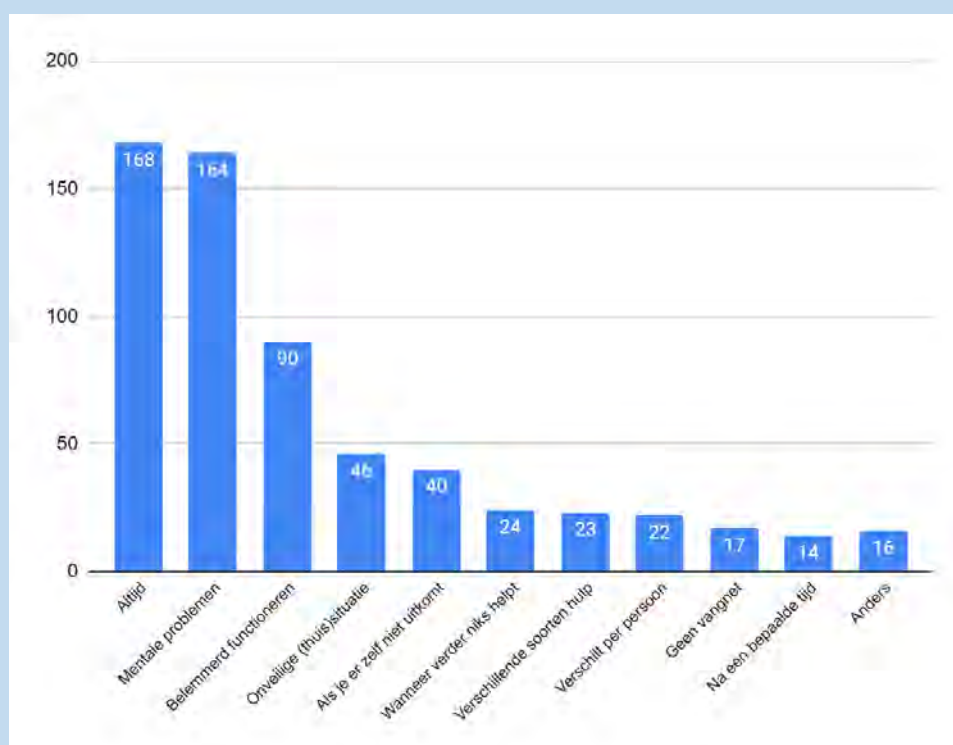
De meeste jongeren die in de focusgroepen gesproken zijn, vinden dat hulp beschikbaar moet zijn voor iedereen die erom vraagt of er behoefte aan heeft. Een hulpvraag mag niet geweigerd worden. Ook in de vragenlijst stelden we jongeren de open vragen 'Wanneer vind jij dat problemen van jongeren ernstig genoeg zijn zodat ze gebruik mogen maken van extra

professionele hulp?’ en ‘Wanneer vind je dat jongeren hun problemen zelf moeten kunnen oplossen, zonder extra professionele hulp?’

Op beide open vragen kwam als eerste antwoordcategorie naar boven dat hulp altijd beschikbaar moet zijn wanneer jongeren hierom vragen. Dat betekent dat jongeren zelf zouden willen bepalen wanneer zij professionele hulp kunnen ontvangen.

78% van de jongeren uit de vragenlijst zijn het dan ook niet eens met de inzet dat zij alleen gebruik zouden mogen maken van jeugdhulp wanneer er sprake is van ernstige problematiek of een onveilige situatie, en dat (extra) jeugdhulp niet beschikbaar mag zijn wanneer er sprake is van eigen kracht of reeds beschikbare (gebruikelijke) zorg. Jongeren in de focusgroep lichtten dit toe aan de hand van de observatie dat het inzetten van een behandeling bij bepaalde problematiek nu vaak door één hulpverlener wordt bepaald. Daarbij geven jongeren uit zowel de focusgroepen en de vragenlijst aan graag een second opinion te willen wanneer zij het niet eens zijn met de keuze van de hulpverlener.

Mentale problemen, zoals verslavingen, suïcidale gedachten, stoornissen en zelfbeschadiging, vormt de tweede antwoordcategorie die jongeren in de vragenlijst noemen om in aanmerking te komen voor professionele hulp. Verder wordt (onder andere) genoemd dat problematiek ‘ernstig’ genoeg is voor jeugdhulp wanneer jongeren niet goed kunnen functioneren in het dagelijks leven, wanneer ze er zelf of met andere hulp niet uitkomen en bij een onveilige thuissituatie. Jongeren uit de focusgroepen sloten zich hierbij aan.

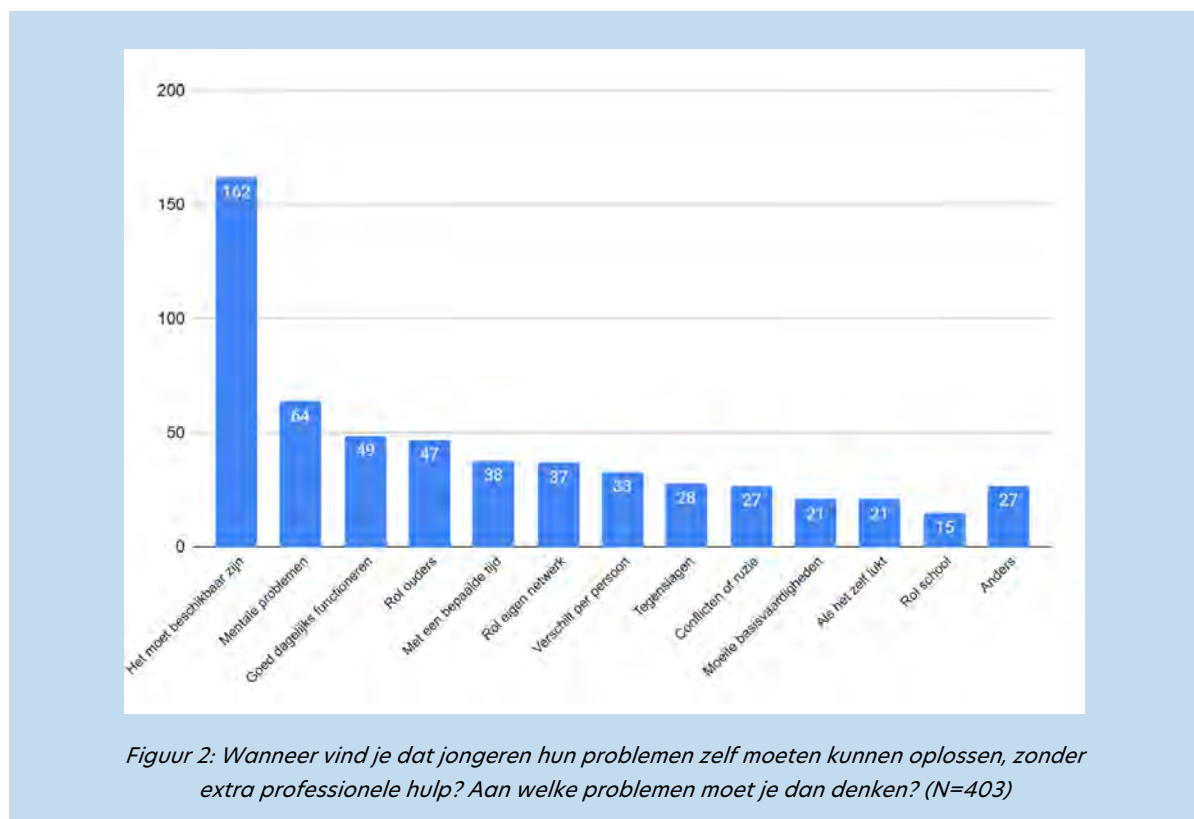

Figuur 1: Wanneer vind jij dat problemen van jongeren ernstig genoeg zijn zodat ze gebruik mogen maken van extra professionele hulp? Aan welke problemen denk je dan? (N=496)

Wat kan op eigen kracht/met gebruikelijke zorg?

Wat jongeren 'op eigen kracht' kunnen, is volgens jongeren in de focusgroepen lastig te bepalen. Dit betekent voor jongeren op elke leeftijd namelijk iets anders. Daarbij is het voor jonge mensen midden in hun ontwikkeling lastig in te schatten wat er precies op eigen kracht kan. Dit verschilt ook per jongere en is van verschillende factoren afhankelijk.

Via de vragenlijst geven jongeren in de eerste plaats aan dat zij vinden dat zij lichtere mentale problemen, zoals stress, heimwee, faalangst, onzekerheid of niet lekker in je vel zitten, in de eerste plaats zelf op kunnen lossen. Ook tegenslagen, zoals een tegenvaller op school, een (kortdurende) relatie die uitgaat, niet goed kunnen plannen, en conflicten, zoals pesten of ruzie, zijn in dit kader genoemd. Een deel van de jongeren in de vragenlijst noemt daarnaast dat problemen zelf kunnen worden opgelost wanneer deze geen grote impact hebben op het dagelijks functioneren.

Van wie willen jongeren hulp krijgen?

Wie desgevraagd volgens jongeren de hulp moet bieden, verschilt. 78% van de jongeren uit de vragenlijst vindt dat er een psycholoog of andere jeugdprofessional beschikbaar moet zijn om je te helpen wanneer je hulp nodig hebt. Dit steunpunt wordt het meest genoemd, gevolgd door ouders (75%), vrienden (63%), de huisarts (61%) en een docent of mentor op school (57%). Het ontvangen van hulp hoeft dus niet altijd vanuit een professional te gebeuren, geven ook jongeren uit de focusgroepen aan.

Hulp kan op verschillende manieren geboden worden, bijvoorbeeld vanuit school of de maatschappij, of een eigen netwerk om op terug te vallen. Jongeren uit de focusgroepen geven echter ook aan dat hulp uit eigen netwerk niet voor alle jongeren bereikbaar of toereikend is.

Jongeren hebben uiteenlopende behoeftes op het gebied van zorg. 31% van de jongeren uit de vragenlijst geeft aan vooral behoefte te hebben aan een luisterend oor, gevolgd door advies of meedenken (18%), iemand die concrete actie onderneemt (12%) en veiligheid (11%), steun (9%) en begrip (8%).

Financieel belang of belang van de jongere?

Tot slot is het goed om te noemen dat een deel van de jongeren in de focusgroepen aangaf dat ze het lastig vinden dat deze maatregelen uit de Hervormingsagenda rondom reikwijdte en nieuwe criteria voor de jeugdhulpplicht in de eerste plaats om besparingen lijken te gaan. Zij vragen zich af of het belang van geld voor het belang van jongeren en hun gezondheid komt.

Wat adviseren wij:

- Jongeren geven aan goed te weten wanneer zij professionele hulp nodig hebben bij hun problemen en willen daarom zelf bepalen wanneer zij professionele hulp ontvangen. Weeg hun (subjectieve) hulpvraag mee bij het vaststellen van de ernst van de problematiek van jongeren. Ook vinden jongeren dat er in ieder geval altijd sprake is van ernstige problematiek wanneer er grotere mentale problemen spelen (zoals verslaving, suicidaliteit, stoornissen en zelfbeschadiging) en wanneer jongeren worden geraakt in het dagelijks functioneren.
- Beperk een oordeel over een hulpvraag niet altijd tot één professional: bied jongeren de mogelijkheid tot een second opinion wanneer zij dit wensen. Zo wordt de hulpvraag van jongeren erkend, wordt er actief meegedacht (ook met jongeren zonder eigen netwerk) en ligt er niet te veel beslismacht (en druk) bij één professional.
- Een groot deel van de jongeren voelt zich in hun hulpvraag geholpen bij een luisterend oor. Dit hoeft niet altijd een professional te zijn, maar wel iemand die in een veilige omgeving, steun en begrip kan bieden. Zie in dit kader onze adviezen rondom onderwijs (2.2.2), lokale teams (2.3.1) en informele steun(figuren) (2.3.4).
- Wat jongeren (en hun gezinnen) op eigen kracht kunnen is persoonlijk en voor veel jongeren lastig in te schatten. In ieder geval geven jongeren aan (onder andere) lichtere mentale problemen (stress, faalangst, onzekerheid) zelf op te kunnen lossen, samen met tegenslagen op school, relatieproblemen, conflicten of andere zaken die geen (grote) impact hebben op het dagelijks functioneren.
- Maak de keuzes rondom reikwijdte en de jeugdhulpplicht in de eerste plaats vanuit het belang van kwalitatief goede zorg voor jongeren, en niet vanuit financiële overwegingen.

Lichte ambulante hulp groepsgericht en vrij toegankelijk (2.1.7)

Wat staat er in de Hervormingsagenda:

Het krijgt de voorkeur om (lichte) ambulante hulp zoveel mogelijk vrij toegankelijk (mogelijk op basis van een lichte toets, maar zonder beschikking) en zoveel mogelijk groepsgericht aan te bieden.

Wie?	Wat?	Wanneer?
Rijk	Beweging stimuleren in memorie van toelichting Jeugdwetswijziging.	2024 naar TK, als onderdeel wijziging Jeugdwet.

Wat ervaren jongeren:

In de vragenlijst heeft 86% van de jongeren aangegeven individuele hulp van een professionele hulpverlener fijn te vinden wanneer ze van hulp gebruik willen maken. Daarnaast geeft 23% van alle jongeren aan groepshulp (ook) prettig te vinden.

In de focusgroepen had ongeveer de helft van de jongeren een voorkeur voor individuele hulp, en de andere helft een voorkeur voor een combinatie van individuele en groepsgerichte hulp. Jongeren met een voorkeur voor groepsgerichte hulp ontbraken bijna compleet. Hierbij werd aangegeven dat individuele hulp maatwerk en een sterkere band tussen jongere en hulpverlener mogelijk maakt. Daarnaast noemen jongeren dat zij in deze vorm vrijer kunnen en durven te spreken over angsten, zorgen en trauma's, zonder ruis van bestaande normen of afspraken binnen een groep. Genoemde argumenten voor het inzetten van groepsgerichte hulp zijn dat jongeren in deze vorm van elkaar kunnen leren en steun en erkenning kunnen vinden in elkaars verhalen, om zo een supportsysteem met elkaar op te zetten.

Hoewel jongeren dus niet negatief tegenover groepsgerichte hulp staan, sluit de inzet om (lichte) ambulante hulp zoveel mogelijk groepsgericht aan te bieden dus niet aan bij de wensen en voorkeuren van jongeren. Hier kan rekening mee gehouden worden in de invulling van de bepaling 'zoveel mogelijk' bij het groepsgericht aanbieden van ambulante hulp.

In een aantal focusgroepen is verder doorgesproken over de wensen rondom invulling van groepsgerichte hulp. Hierin werden de volgende ervaringen en aanbevelingen meegegeven:

- Groepshulp kan snel als zwaar ervaren worden. Jongeren kunnen het vertrouwen in zichzelf en de hulp die zij krijgen kwijtraken, omdat hulpverlening in groepsverband vaak gepaard gaat met (het bespreken van) heftige of zware onderwerpen. Richt groepshulp daarom positief in, ook met ruimte voor positieve verhalen.
- Begeleiders dienen erop te letten dat jongeren geen schadelijk gedrag van elkaar overnemen of dat één iemand de groepsdynamiek te veel beïnvloedt.
- Groepshulp is minder effectief wanneer jonge(re) kinderen bij oudere jongeren worden geplaatst.

- Ook in groepshulp moet ruimte zijn voor het individu, bijvoorbeeld door individuele terugkoppeling en ruimte te maken voor de visie van individuele jongeren binnen de behandeling via groepshulp.

Over andere varianten van groepshulp geeft 40% van de jongeren uit de vragenlijst aan dat zij het prettig zouden vinden om in contact te komen met andere jongeren die dezelfde problemen hebben. Dit kan een vervanging van of een aanvulling op bestaande (groeps)hulp zijn. Een bijna even groot deel van de jongeren (38%) vindt een overzicht met tips en adviezen die zij kunnen raadplegen op een moment naar keuze fijn wanneer ze hulp nodig hebben. 81% van alle jongeren vindt het belangrijk dat er een online omgeving is waar ze informatie kunnen vinden als ze op zoek zijn naar steun.

De inzet van ervaringsdeskundigen wordt zowel door jongeren uit de vragenlijst (in 'overige antwoordopties') als jongeren uit de focusgroepen genoemd. Sommige jongeren zijn van mening dat het prettig praten is met iemand die (ongeveer) hetzelfde heeft meegemaakt en "het vak niet alleen uit een boekje heeft geleerd."

Wat adviseren wij:

- Geef jongeren altijd de mogelijkheid tot individuele (lichte ambulante) hulp als zij dit wensen. Wanneer groepsgerichte hulp niet (meer) bij een jongere past, moet er een alternatief mogelijk zijn.
- Wanneer er wel groepsgerichte hulp wordt ingezet, maak dan ruimte voor positieve verhalen en individuele wensen en terugkoppeling. Let erop dat de groepsdynamiek gezond blijft en dat jongeren bij leeftijdsgenoten in de groep worden geplaatst. Ervaringsdeskundigen kunnen van toegevoegde waarde zijn in het begeleiden en ondersteunen van de groep.
- Onderzoek mogelijkheden om jongeren met dezelfde hulpvragen of problematiek meer met elkaar in contact te brengen. Jongeren hebben daar behoefte aan. Ook hier kunnen ervaringsdeskundigen mogelijk een rol spelen.
- Zorg dat belangrijke tips, adviezen en informatie in één overzicht in een online omgeving makkelijk te vinden zijn voor jongeren. Zo krijgen zij duidelijkheid over de opties die zij hebben in het ontvangen van hulp en hebben zij concrete handvatten om (alvast) mee aan de slag te gaan.

Sturen op behandelduur (2.1.9)

Wat staat er in de Hervormingsagenda:

Gemeenten en aanbieders van jeugdhulp maken bij contractering afspraken over 1) monitoring van de gemiddelde trajectduur tijdens de looptijd van een contract en 2) sturing van de behandelduur

Wie?	Wat?	Wanneer?
Gemeenten en aanbieders	Afspraken over monitoren en sturen gemiddelde trajectduur.	Niet tijdsgebonden.

Wat ervaren jongeren:

In de vragenlijst zijn de meningen verdeeld: 44% van de jongeren geeft aan het fijn te vinden dat er vooraf afspraken worden gemaakt over hoelang de hulp duurt of mag duren. 33% van de jongeren is het daar niet mee eens. De rest van de jongeren weet het niet of twijfelt. Zij geven aan dat een duidelijke indicatie fijn is, bijvoorbeeld wanneer er sprake is van een opname, maar een deadline kan ook druk opleveren. Maatwerk moet hierin mogelijk zijn en zorg mag niet ineens wegvallen: de hulp is klaar wanneer de hulpvraag verholpen is. Sommigen zien daarom liever een plan van aanpak dan een einddatum.

Hoewel geconsulteerde jongeren zonder meer het nut van monitoring van trajectduur inzien, staan zij extreem sceptisch tegenover de inzet om afspraken te maken over sturing op trajectduur. Op een enkeling na hebben alle jongeren in de focusgroepen aangegeven dat zij niet vooraf vast zouden willen leggen hoelang hun traject binnen de jeugdhulp zou moeten duren. Het voornaamste argument dat hierbij werd genoemd is dat een tijdplan of een deadline veel stress op kan leveren. Mocht een behandeling minder snel gaan dan de planning, bestaat de mogelijkheid dat jongeren aan zichzelf gaan twijfelen. Het principe dat volgens veel jongeren leidend moet zijn is dat hulp wordt geboden zolang dit nodig is. Dit maakt ook ruimte voor terugval (wat volgens een deel van de geconsulteerde jongeren gezien moet worden als een normaal onderdeel van het behandelplan) en het opbouwen van een goede band met de hulpverlener. Ook moet gezegd worden dat bij dit punt uit de Hervormingsagenda (evenals bij het punt over de inperking van de jeugdhulpplicht, zie bovenstaand bij 2.1.4/2.1.6) enkele jongeren uit de focusgroepen het idee kregen dat het financiële perspectief leidend is geweest in plaats van welke zorg of hulp jongeren daadwerkelijk nodig hebben.

Tegelijkertijd wordt erkend dat het voor jongeren in behandeling fijn kan zijn om een doel in het vooruitzicht te hebben waar naartoe gewerkt kan worden. Een optie die in dit kader werd genoemd was om een indicatie te geven (binnen X aantal sessies is de behandeling afgerond), waarbij verlenging van de trajectduur mogelijk is indien nodig vanuit het perspectief van de jongere en/of hulpverlener. Een deadline kan fijn zijn, maar zekerheid dat de juiste zorg of hulp wordt geboden ook.

Wat adviseren wij:

- Zorg er nadrukkelijk voor dat afspraken over sturing op trajectduur er nooit toe leiden dat er een deadline wordt gesteld waarna hulp/zorg wordt stopgezet, wanneer een jongere deze (nog) wel nodig heeft.
- Gebruik deadlines als indicaties om jongeren een stip op de horizon te geven: een doel waar ze (met hun hulpverlener) naartoe kunnen werken.

3.2 Verbinding aanpalende domeinen (paragraaf 2.2 uit HA)

Onderwijs en opvang (2.2.2)

Wat staat er in de Hervormingsagenda:

Er wordt gewerkt aan het versterken van de aansluiting tussen onderwijs en zorg, inclusief collectief aanbod van zorg en onderwijs. Hiertoe wordt onder andere door het Rijk een landelijke norm opgezet voor basisondersteuning voor passend onderwijs en komt er een werkagenda voor samenwerking.

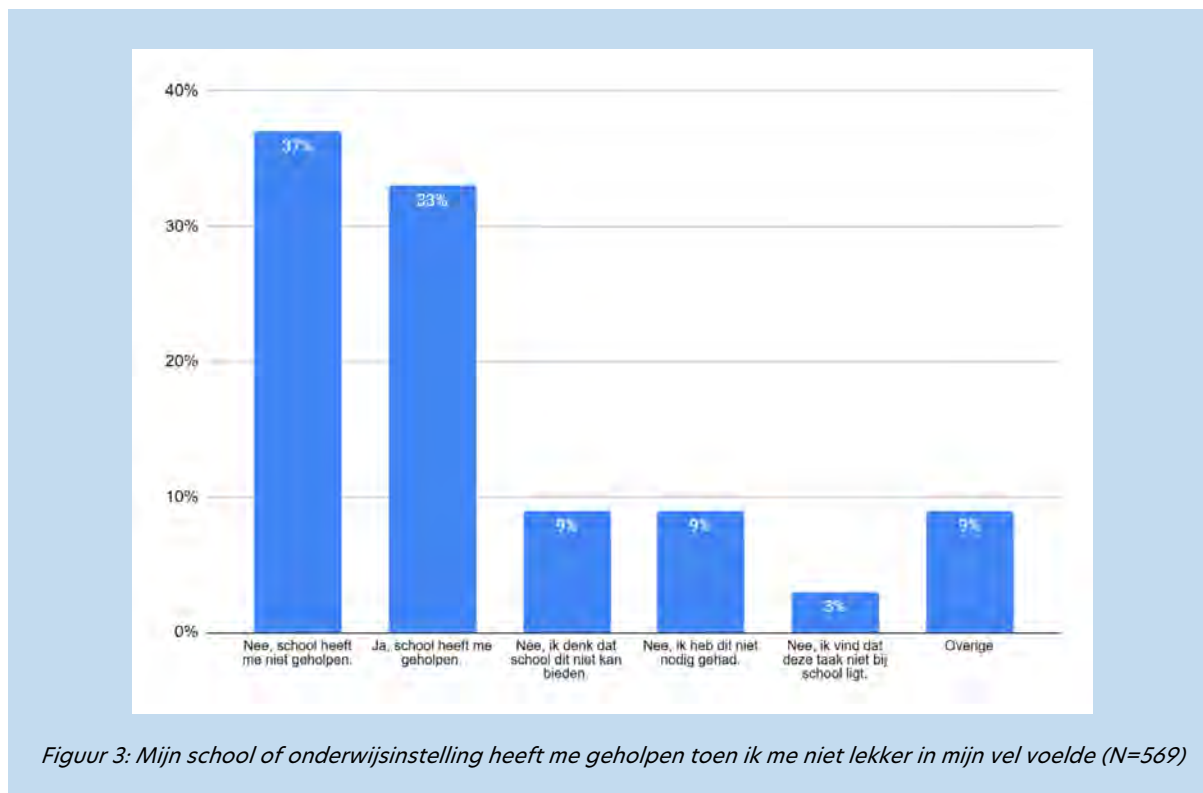
Wie?	Wat?	Wanneer?
Gemeenten, onderwijs, opvang en zorg	Meer collectief aanbod voor ondersteuning en zorg in onderwijs en opvang, afspraken in werkagenda 'Verbindingsroute opvang, onderwijs en zorg'.	2023
Rijk	Uitwerken relevante programma's, waaronder verbeteraanpak passend onderwijs, verbeteren aansluiting onderwijs en zorg, landelijke norm basisondersteuning in het kader van passend onderwijs.	Niet tijdsgebonden.
Rijk	Indien nodig wet/regelgeving aanpassen voor bovenstaand.	Niet tijdsgebonden.

Wat ervaren jongeren:

De geconsulteerde jongeren zijn het eens dat het onderwijs en de school een relevante rol (moeten) spelen in het bieden van hulp, zorg en ondersteuning aan jongeren, maar hebben wisselende ervaringen waar het gaat om hoe goed het onderwijs op het moment daadwerkelijk in staat is om deze hulp te bieden. De school bleek voor veel jongeren tekort te schieten of te laat te zijn in het aanbieden van hulp, vaak door niet (op tijd) geluisterd te hebben naar signalen vanuit jongeren. Tegelijkertijd werden mentoren en leraren door jongeren in zowel de focusgroep als door een meerderheid van jongeren uit de vragenlijst (57%) juist genoemd als een groep die klaar moet staan om hulp te bieden als dit nodig is.

Alhoewel slechts 4% van de respondenten van de vragenlijst *als eerste* bij de mentor of docent aan zou kloppen voor hulp.

Dit tweezijdige beeld van hoe goed het onderwijs in staat is om hulp te bieden, lijkt ondersteund te worden door de cijfers uit de vragenlijst. Op de vraag of school heeft geholpen toen iemand niet lekker in diens vel zat, antwoordde namelijk 33% dat school hen destijds heeft geholpen, terwijl aan de andere kant 36% aangaf dat school hen destijds niet heeft geholpen en is 9% van mening dat school deze hulp niet zou kunnen bieden. 3% gaf aan dat deze taak niet bij school ligt en 9% stelt dit niet van school nodig te hebben gehad.

Leraren en mentoren missen volgens jongeren uit de focusgroepen vaak nog de juiste kennis, kunde en opleiding om jongeren goed te helpen bij hulp- en zorgvragen, en niet elke leraar/mentor beschikt volgens hen over een passende persoonlijkheid hiervoor. Weinig jongeren in de focusgroepen verwachten dan ook van hun leraren dat zij professionele hulp en/of zorg bieden aan hun leerlingen. Daar komt bij dat niet elke jongere het even makkelijk vindt om op school over hulp(vragen) te praten, gezien dit een context is die te sterk verbonden is met de vrienden en het directe sociale leven/netwerk van jongeren. Spreken over hulp- en zorgvragen op school zouden veel jongeren makkelijker vinden via een externe partij (zoals jongerenwerkers op school) of vertrouwenspersonen. Hierover spreken met een leraar of mentor is ook mogelijk, maar dit vereist een sterke vertrouwensband, die er niet altijd is. Wanneer een docent echter wel goed in staat is om te helpen, wordt dit wel degelijk als fijn ervaren, zo stellen jongeren in de focusgroepen.

Er zijn twee gebieden waar jongeren uit de focusgroepen denken dat docenten en het onderwijs wel degelijk aan kunnen bijdragen, als het gaat om het bieden van hulp en ondersteuning aan jongeren:

- 1) Preventie: docenten kunnen kinderen al vroeg, op het basisonderwijs, het gevoel geven dat ze gezien en gehoord worden en hen leren hoe om te gaan met tegenslagen en emoties. Daarnaast kunnen zij volgens de geconsulteerde jongeren reageren op veranderingen in gedrag zoals aanwezigheid van leerlingen, en bij ouders of de juiste externe instanties aan de bel trekken wanneer een crisissituatie dreigt. De eerste stap in het krijgen van hulp is volgens veel geconsulteerde jongeren immers informatievoorziening, en die eerste stap moet volgens hen van buiten de jongere zelf komen. Een docent kan hier een goede bron in zijn.
Dat betekent volgens deze jongeren wel dat docenten de juiste scholing, kennis en kunde nodig hebben om de eerste stap goed te zetten.
- 2) De weg naar zelfstandigheid: veel geconsulteerde jongeren zouden graag zien dat hun onderwijs meer gaat over leren opgroeien en 'volwassenenzaken', naast of in plaats van het meer prestatiegerichte onderwijs dat zij kennen. Dat helpt hen om als (aankomend) volwassene zelfstandig het eigen leven te leiden en mogelijke uitdagingen het hoofd te bieden. Het is volgens deze jongeren goed om zaken als financiële kennis en kunde (hoe werken toeslagen en verzekeringen, hoe ga ik om met geld), en kennis over mentale en fysieke gezondheid (gezond eten) op school mee te geven. Op deze wijze krijgt elke jongere dezelfde kennis en kunde mee, en zijn zij niet afhankelijk van wat hun ouders ze wel en niet kunnen leren en mee kunnen geven. Mochten leraren het lastig vinden om over bovenstaande zaken les te geven of dit mee te nemen in het curriculum, noemen geconsulteerde jongeren dat leraren in deze opgave ook kunnen dienen als opstapje naar professionals (zoals budgetcoaches en peercoaches) of zelfs als voorbeeldfiguur richting (bijna-volwassene) jongeren.

Wat adviseren wij:

- Jongeren vinden het belangrijk dat er via school hulp geboden moet kunnen worden wanneer dat nodig is. Een leraar of mentor is hier niet altijd de juiste persoon voor. Hulp of zorgvragen van jongeren die liever ergens anders terecht komen, zouden kunnen worden opgevangen door vertrouwenspersonen, jongerenwerkers of andere externe partijen. Zij hebben (aanvullende) kennis van de problematiek die bij de jongeren speelt en kunnen een (andere) vertrouwensband met de jongeren opbouwen.
- Docenten kunnen volgens jongeren wel goed inspringen bij preventieve zorg en bij het op tijd signaleren van problemen bij jongeren. Dat betekent wel dat zij hiervoor de juiste vaardigheden en kennis moeten ontwikkelen. Zet hierop in via scholing.
- Maak in het curriculum ruimte voor kennis en vaardigheden rondom opgroeien en zelfstandig volwassen worden. Jongeren geven aan meer kennis en kunde rondom bijvoorbeeld (financiële) zelfstandigheid, mentale gezondheid en 18+ zaken nodig te hebben om op eigen benen te kunnen staan.

Volwassenen-ggz (2.2.3)

Wat staat er in de Hervormingsagenda:

Rijk, VNG en betrokken partijen gaan uitzoeken hoe betere samenwerking tussen jeugdhulp en de volwassen-ggz kan worden geregeld, zodat er integrale zorg voor het hele gezin en vanuit een gedeelde visie kan worden geboden.

Wie?	Wat?	Wanneer?
Rijk, VNG, betrokken partijen	Betere samenwerking jeugdhulp en volwassen-ggz uitwerking.	2023

Wat ervaren jongeren:

Geconsulteerde jongeren zien het nut in om bij behandeling het perspectief van het kind ook naast het ouderperspectief te leggen. Daarbij ervaren zij dat afstemming tussen jeugdhulp en volwassenen-ggz makkelijker gaat wanneer ouders en kinderen dezelfde problematiek (zoals autisme) ervaren en dat dit lastiger is wanneer er verschillende vormen van problematiek spelen bij ouder en kind. Vanuit één focusgroep kwam dan ook de oproep om bij triage van het kind ook direct naar de ouders en het gezin te kijken.

Een eerste stap in samenwerking tussen jeugdhulp en volwassenen-ggz die tijdens de focusgroepen genoemd werd, is communicatie tussen zorgverleners uit de verschillende velden. Volgens enkele jongeren kan dit in de praktijk lastig zijn vanwege de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Eén jongere noemde in het kader van communicatie dat het prettig was dat de behandelaar ook contact hield met de behandelaar van diens moeder, na plaatsing in de residentiële jeugdhulp. Hierdoor konden zorgen over elkaar tijdens de behandeling goed worden uitgesproken.

Bij een (te) sterke verbinding tussen jeugdhulp en volwassenen-ggz bestaat bij sommige geconsulteerde jongeren de vrees dat het perspectief van het kind te veel op de achtergrond kan raken. Enkele jongeren deelden namelijk de ervaring dat hun ouders/het gezin tijdens de behandeling wel goed werden gehoord, maar zij als kind niet of te weinig. Voorwaarde in deze samenwerking is wat veel geconsulteerde jongeren betreft dan ook dat het ouderperspectief niet centraal komt te staan of zwaarder weegt dan het perspectief van het kind.

Wat adviseren wij:

- Zet bij de verbinding tussen jeugdhulp en volwassen-ggz in de eerste plaats in op communicatie tussen jongeren, ouders en hulpverleners, zodat signaleringen en ideeën over de geboden zorg onderling kunnen worden uitgewisseld. Kijk (opnieuw) naar wetgeving die de communicatie belemmert en onderzoek welke drempels, bijvoorbeeld vanuit wetgeving, er mogelijk weggenomen kunnen worden.

Zorg er in het verbinden van jeugdhulp met de volwassen-ggz voor dat het perspectief van de jongere centraal blijft staan, en dat de jongere te allen tijde gehoord blijft worden.

18-/18+ problematiek (2.2.5)

Wat staat er in de Hervormingsagenda:

Jeugdhulpaanbieders en gemeenten committeren zich om met jongeren op tijd een toekomstperspectief op te zetten, voordat jongeren op hun 18e de jeugdhulp verlaten. Dat betekent dat elke jongere in de jeugdhulp een persoonlijk ontwikkel/toekomstplan krijgt met niet-vrijblijvende afspraken waarin de Big 5 (woonplaats, werk/school, inkomen, welzijn, support) leidend is. Dit onderwerp krijgt aandacht in verdere uitwerking van de kwaliteitskaders, en het Rijk bundelt en verspreidt kennis over dit onderwerp.

Wie?	Wat?	Wanneer?
Aanbieders, gemeenten	Formuleren met jongeren toekomstperspectief op basis van Big 5 voordat jeugdzorg op 18 ^e verlaten wordt. Verdere uitwerking in kwaliteitskaders.	Niet tijdsgebonden.
Rijk	Kennis, succesfactoren bundelen en verspreiden.	Niet tijdsgebonden.

Wat ervaren jongeren:

De Big 5 toegelicht

In de focusgroepen bestond er brede steun voor de (inzet van de) Big 5. In de vragenlijst is middels rangschikking gevraagd naar welke delen van de Big 5 het belangrijkste werden gevonden voor zelfstandigheid. Welzijn werd hierin gemiddeld genomen bovenaan gezet, gevolgd door woonplaats en netwerk die de tweede en derde plaats innemen (die in de rangorde zeer dicht bij elkaar staan). Inkomen neemt de vierde plek in, en school/werk de laatste. Op elk van de vijf punten uit deze Big 5 is daarnaast in de focusgroepen gereflecteerd, wat de volgende aanvullingen en opmerkingen gaf ten aanzien van deze vijf punten:

- 1) Welzijn: bij enkele jongeren in de focusgroepen bestaan vragen over wat welzijn of gezondheid precies inhoudt. Op fysiek gebied is door enkelen voorgesteld ook de nadruk te leggen op het volgen van een gezond dieet, en op mentaal gebied zagen jongeren het zelfvertrouwen, hoop en toekomstperspectief ook als nadrukkelijk onderdeel van welzijn.
- 2) Woonplaats: jongeren uit de focusgroepen zouden het ideaal vinden om na uittreding uit de jeugdhulp, zelfstandig te wonen als zij hier klaar voor zijn. Door veel jongeren wordt dit echter niet gezien als realistisch om dit op je 18e te bereiken, wanneer jeugdhulp in principe stopt. Jongeren hebben in dit kader nog enkele 'tussenopties' tussen jeugdzorg en compleet zelfstandig wonen. Naast pleegzorg valt er wat hen betreft te denken aan een informeel steunpunt vanuit de gemeente, zonder dat hier verplicht wekelijks contact aan vastzit, of aan sociale huurcomplexen voor jongeren waar zij in-house (groepsgerichte) hulp kunnen ontvangen. In dit kader werd in een enkele focusgroep ook de verbinding gelegd met de woningnood onder jongeren: er

werd ingezien dat het tekort aan woningen voor jongeren en studenten ook voor jongeren uit de jeugdzorg een uitdaging vormt.

- 3) Netwerk: een netwerk vormt voor jongeren uit de focusgroepen een vangnet, en bevat idealiter iemand die je kent en vertrouwt. Dit hoeft voor veel jongeren niet per se een professional te zijn. Een optie die hierbij werd genoemd is om na het einde van de behandeling uitstroomgroepen met ervaringsdeskundigen en jongeren in vergelijkbare situaties te organiseren, voor nazorg en overgang. Zo is ook in de vragenlijst door 39% van de jongeren aangegeven dat het fijn is om hulp te ontvangen in de vorm van contact met jongeren met vergelijkbare problemen. Enkele jongeren stelden in dit kader de vraag wie een jongere tijdens of na behandeling in de jeugdhulp helpt bij het aanleggen van een netwerk, indien een jongere hier niet al zelf over beschikt.
- 4) Inkomen: jongeren in de focusgroepen gaven aan veel behoefte te hebben aan informatie en voorlichting over hoe om te gaan met geld. Zij zien dat jongeren door *Buy now pay later*-diensten, zoals Klarna en Afterpay, gemakkelijk in de schulden kunnen komen. Ook studieschulden die volgen uit het leenstelsel helpen hier niet bij.
- 5) Werk/school: waar in de Big 5 de nadruk wordt gelegd op het volgen van onderwijs of het hebben van een baan, zijn in de focusgroepen ook het volgen van dagbesteding (inclusief vrijwilligerswerk) als toevoeging of alternatief genoemd. Ook het hebben en volgen van hobby's werd in dit kader als belangrijk gezien.

Naast de punten uit de Big 5 zelf is in de focusgroepen genoemd dat jongeren op de weg naar zelfstandigheid met name voorlichting, informatie en handvatten nodig hebben. Voorlichting met betrekking tot geld is hierboven reeds genoemd, maar jongeren zouden ook graag meer informatie ontvangen over onder andere het onderhouden van (seksuele) relaties, vriendschappen, hoe om te gaan met sociale media en over waar zij (ook na uittrede uit de jeugdhulp) terecht kunnen met hulpvragen. Dit lijkt ondersteund te worden door de resultaten uit de vragenlijst. Bij de vraag wat jongeren naast de Big 5 nodig hebben om zelfstandig aan hun toekomst te beginnen, kwamen 'hulp', 'toekomstperspectief' en 'informatie over 18+ zaken' terug in de top 5 van meest genoemde antwoordcategorieën (NB: slechts 27% heeft op deze vraag antwoord gegeven, waaruit verondersteld kan worden dat bijna driekwart van de respondenten aangeeft buiten de Big 5 inderdaad niets extra's nodig te hebben voor zelfstandigheid). Daarnaast is in de focusgroepen ook continuïteit en stabiliteit genoemd als voorwaarde voor zelfstandigheid: de Big 5 zou niets zijn wanneer (mogelijk) een of meerdere van de punten snel weer wegvallen.

Big 5 niet haalbaar op je 18e, noodzaak tot versoepeling leeftijdsgrens Jeugdwet

Hoewel er in de focusgroepen dus zeer brede steun bestaat voor de Big 5, waren de deelnemende jongeren het er vrijwel unaniem over eens dat het lang niet voor elke jongere realistisch is om op diens 18e de Big 5 behaald te hebben, terwijl hier in de Hervormingsagenda wel op wordt ingezet. Hierbij werd genoemd dat niet elke jongere mentaal even oud is (en dus dat er grote verschillen in ontwikkeling kunnen bestaan op de 18e verjaardag) en dat niet elke jongere gelijke kansen heeft op onder andere een woning, opleiding en/of baan, terwijl dat belangrijke onderdelen zijn van de Big 5. In dit kader is het goed om opnieuw aan te stippen dat 'hulp' de meest genoemde antwoordcategorie was in

de vragenlijst op de vraag wat jongeren naast de Big 5 nodig hebben om zelfstandig aan hun toekomst te beginnen.

Er is in de focusgroepen ook veel gesproken over de leeftijdsgrens van 18 jaar in de Jeugdwet en de toegankelijkheid van verlengde jeugdhulp. Onder de geconsulteerde jongeren bestaat brede steun voor versoepeling van deze leeftijdsgrens. Graag zouden zij zien dat de duur van jeugdhulp niet afhankelijk is van leeftijd, maar van persoonlijke grenzen. Echter hebben zij verschillende ideeën over hoe uittrede uit de jeugdhulp geregeld dient te worden als deze leeftijdsgrens afgeschaft zou worden.

Wel lijkt er in de focusgroepen consensus te bestaan over het idee dat een simpele verhoging van de leeftijdsgrens in de Jeugdwet (bijvoorbeeld tot 21 of 23 jaar) wat willekeurig zou zijn, aangezien het lastig is om precies te bepalen op welke leeftijd je de Big 5 kan hebben bereikt. Er zijn in de focusgroepen twee alternatieven voor de leeftijdsgrens besproken:

- 1) Complete afschaffing van de leeftijdsgrens, waarbij jongeren pas uit de jeugdhulp treden op het moment dat de Big 5 voor hen is geregeld. Bij intrede in de jeugdhulp wordt er dan met de jongere in kwestie rustig naar de Big 5 toegewerkt, totdat de jongere weer klaar is om op eigen benen te staan.
- 2) Een standaard overgangperiode vanaf de 18e tot (bijvoorbeeld) de 23e verjaardag, waarbij er vanuit de jeugdhulp gezorgd kan worden voor een soepele transitie naar een zelfstandig leven en/of volwassenenzorg. Wanneer een eerste vaste termijn verlenging afloopt, kan worden gekeken of verdere verlenging nodig is.

Wat adviseren wij:

- Focus bij het uitwerken van de Big 5 in kwaliteitskaders op de precieze invulling van elk van de vijf delen: wanneer is er precies sprake van een goed netwerk, of van welzijn? Aanbieders en professionals moeten zich in het verfijnen van de definitie laten ondersteunen door jongeren en/of ervaringsdeskundigen.
- Heb vanuit de Hervormingsagenda ook oog voor het woningtekort onder jongeren. Dit thema ontbreekt nog in de aanpalende domeinen, terwijl niet alle jongeren over een eigen vangnet beschikken. Ook is dak- of thuisloosheid voor veel jongeren die uit de jeugdzorg stromen de realiteit. De Big 5 is niet haalbaar met een gebrek aan passende woningen.
- Naast de Big 5 hebben jongeren op het pad naar zelfstandigheid vooral veel behoefte aan voorlichting, informatie en handvatten. Zorg ervoor dat zij deze aangereikt krijgen, vanuit of van buiten de jeugdhulp.
- Temper de verwachtingen waar het gaat om het behalen van de Big 5 op de 18e verjaardag van een jongere: zij achten dit niet realistisch.
- Versoepel in het kader van bovenstaand de leeftijdsgrens in de Jeugdwet. Verken hierbij vervanging van de leeftijdsgrens door de Big 5, of de mogelijkheid tot een standaard eerste termijn verlengde jeugdhulp (indien gewenst).

3.3 Lokale teams en toegang (paragraaf 2.3 uit HA)

Lokale teams (2.3.1)

Wat staat er in de Hervormingsagenda:

De VNG ontwikkelt in afstemming met relevante partijen een bestuurlijk kader in de vorm van een convenant 'Stevige lokale teams', waarin de transitie richting lokale teams voor de jeugdhulp inzichtelijk wordt gemaakt en de vereiste kennis en kunde van de (professionals werkzaam in de) lokale teams wordt bepaald. Deze multidisciplinaire lokale teams bieden een gezicht voor jongere en gezin en voeren onder andere een brede analyse uit en stellen een gezinsplan op, waarover jongere en ouders zoveel mogelijk eigen regie houden. Hiertoe wordt ook een kwaliteitskader opgesteld met criteria voor het uitvoeren van een brede analyse.

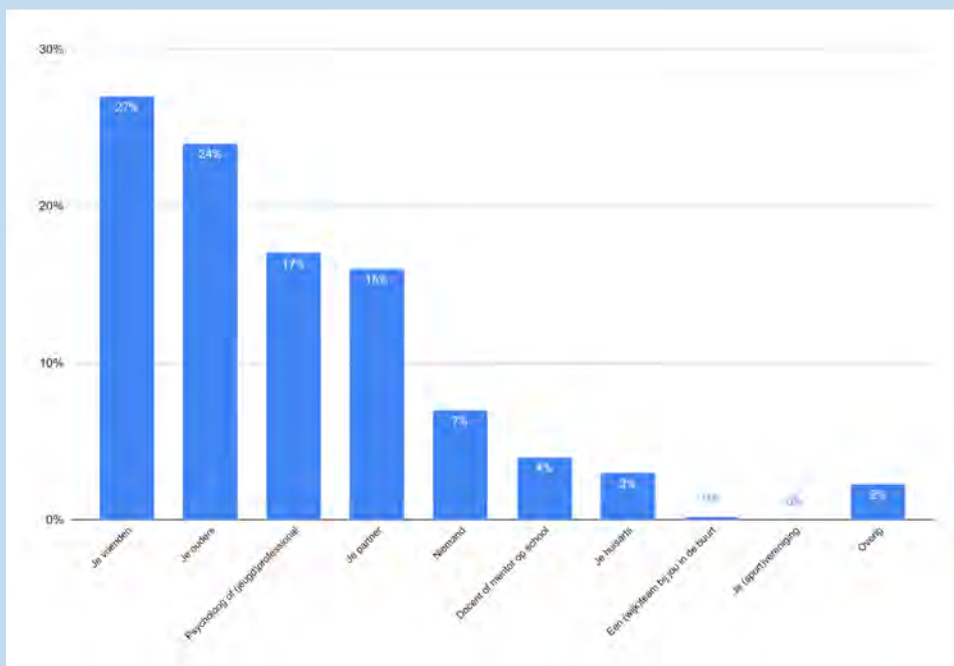
Wie?	Wat?	Wanneer?
VNG, VWS, cliënten, SBJ, Wijkteams, brede sociale basis, etc	Convenant/bestuurlijk kader Stevige lokale teams.	2023
Rijk, gemeenten, Associatie Wijkteams	Opstellen kwaliteitskader brede analyse.	2023

Wat ervaren jongeren:

Hoe en wanneer vragen jongeren hulp?

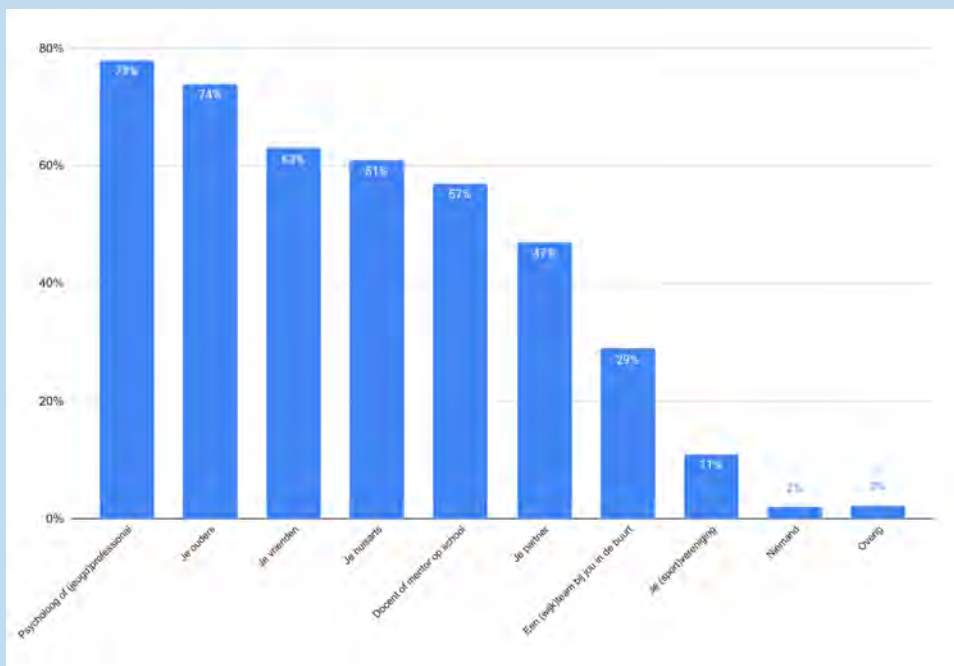
Wanneer de jongeren in de focusgroepen gevraagd werden bij wie zij als eerste aankloppen voor hulp, kwamen er verschillende personen en organisaties voorbij. Docenten, vrienden, familie en sportverenigingen hebben de revue gepasseerd. Dit komt deels overeen met de bevindingen uit de vragenlijst. Het concept lokale teams of wijkteams daarentegen was onder de jongeren in de focusgroepen nog bijna compleet onbekend en nauwelijks zichtbaar. Deze onbekendheid maakt voor veel van hen dat ze hier niet (als eerste) om hulp zouden vragen wanneer zij dit nodig zouden hebben. Dit zien we ook terug in de vragenlijst, waarin uit 574 jongeren slechts een enkeling aangaf voor hulp als eerste bij een wijkteam aan te kloppen.

Figuur 4: Aan wie zou jij het eerst om hulp vragen? (N=571)

Wel geeft 29% aan dat wijkteams voor ze klaar zouden moeten staan als ze hulp nodig hebben, maar dit is nog aanzienlijk minder dan bijvoorbeeld voor de psycholoog/jeugdprofessional (78%), ouders (75%), vrienden (62%) of docenten en mentoren (57%).

Figuur 5: Wie vind je dat er beschikbaar moet zijn voor jou als je hulp nodig hebt? Meerdere antwoordmogelijkheden. (N=574)

Geconsulteerde jongeren geven juist aan dat het makkelijker moet worden om in contact te komen met jeugd- en maatschappelijk werk. Zo werd genoemd dat jongerenwerkers nu nog vaak slecht vindbaar zijn. Dat terwijl de eerste 'poortwachter' tot hulp en zorg voor jongeren - ongeacht wie dit precies is, niet voor alle geconsulteerde jongeren is dit een professional - volgens deze jongeren een essentiële rol speelt. Des te meer wanneer één of meerdere van de 'eerste aankloppunten' die hierboven zijn genoemd voor jongeren ontbreken of wegvallen. Zo noemde een jongere uit een focusgroep het idee te hebben direct naar een psycholoog te moeten stappen als diens ouders niet in staat zijn om hulp te bieden (of te helpen bij het zoeken van hulp), terwijl daar nog heel wat stappen tussen kunnen zitten.

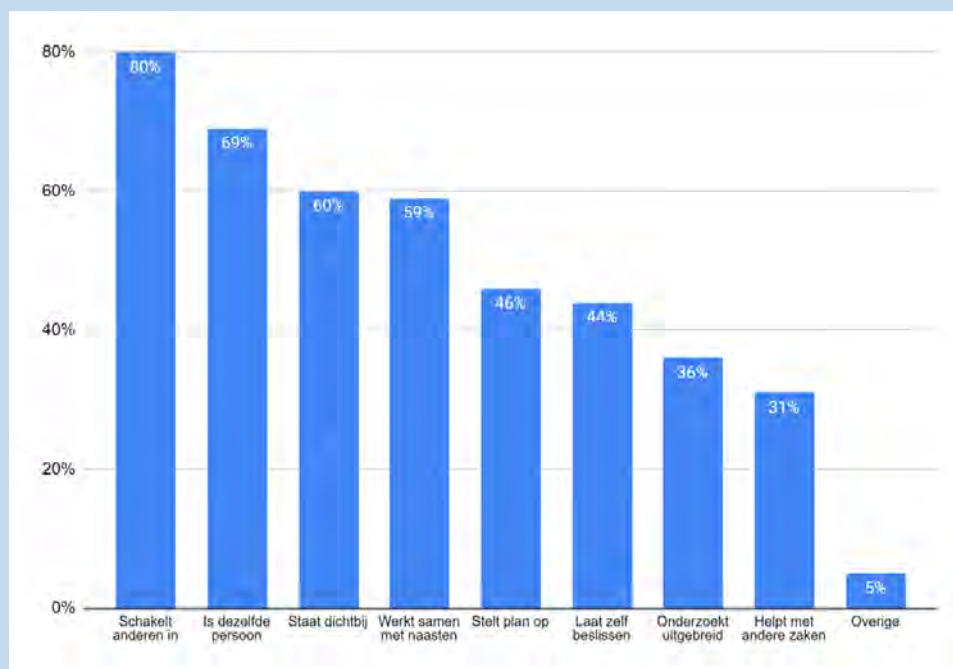
Weten waar je (laagdrempelig) terecht kan voor hulp kan daarom veel houvast bieden aan jongeren. In de focusgroepen zijn hier verschillende ideeën toe besproken. Denk daarbij aan een jongerenloket voor kleine vragen en vraagstukken of een verwijkskaart per (jeugd)regio voor hulpplekken waar jongeren terecht kunnen. Mentoren (zie ook 2.2.2 hierboven) en huisartsen zouden (met deze hulpmiddelen) volgens deze jongeren hiermee jongeren preventief kunnen doorverwijzen naar de plekken die ze verder kunnen helpen. Veel jongeren uit de focusgroepen stellen in dit kader dat het goed is als de eerste stap richting hulp van buitenaf zou komen, via een steunfiguur als een mentor. Hulp vraag je het liefst namelijk voordat problemen uit de hand lopen, maar zij zien dat dat bij jongeren vaak nog misgaat en/of te laat gebeurt (hoewel dit volgens hen ook een valkuil is die erbij hoort). Hulp vragen zit namelijk volgens deze jongeren (nog) niet in de opvoeding, en de drang vanuit sociale media om het 'perfecte plaatje' van zichzelf te tonen kan jongeren hier ook in tegen werken. Bij de respondenten uit de vragenlijst zien we eenzelfde trend: 67% van hen zegt niet op tijd om hulp te vragen wanneer zij zich niet goed voelen en hier zelf niet uitkomen.

Hoe ziet een stevig lokaal team eruit?

Met betrekking tot de lokale teams hebben jongeren in de focusgroepen enkele ideeën meegegeven over de invulling. Zo werd het als belangrijk gezien dat huisartsen deel uit gaan maken van de lokale teams (zie ook 2.3.3 hieronder), evenals dat zij aanwezig en makkelijk vindbaar zijn op de plekken waar jongeren zelf vaak ook te vinden zijn. De school werd hier als eerste genoemd, maar ook studenten/studieverenigingen, buurthuizen, religieuze gemeenschappen als kerken en moskeeën en sportvoorzieningen. Qua vorm zouden de geconsulteerde jongeren de lokale teams veelal in willen richten als inloopvoorzieningen, waar jongeren bijvoorbeeld terecht kunnen voor (anonieme) spreekuren, intervisie en om laagdrempelig hun hart te luchten. Zij hopen hierbij dat de lokale teams in kunnen zetten op persoonlijk contact en vertrouwde gezichten waar je als jongere een warme band mee op kan bouwen. In een enkele focusgroep werd hierbij genoemd dat jongerenwerkers en hulpverleners nu nog te veel in hokjes denken en hun daadwerkelijke problemen nu soms niet snappen, naast dat zij door hun huidige bedrijfsstructuur te weinig tijd hebben om goed te luisteren. Bij hulp- en zorgvragen noemen enkele jongeren nadrukkelijk samen met de lokale teams onderzoek te doen naar wat zij nodig hebben en samen keuzes en vervolgstappen te maken.

Jongeren uit de vragenlijst geven een vergelijkbaar beeld, maar stellen net andere prioriteiten.

De drie meest genoemde categorieën op de vraag wat zij verwachten van wijkteams: het bieden van andere professionals wanneer nodig, het beschikbaar stellen van een vast gezicht die de jongere en het gezin helpt en dat ze dichterbij de jongere en het gezin staan.

Figuur 6: Als ik bij een wijkteam om hulp zou vragen, dan verwacht ik dat dit team... Meerdere antwoordmogelijkheden. (N=547)

Een mogelijk risico dat enkele jongeren in de focusgroepen zien met betrekking tot de lokale teams is dat te veel organisaties betrokken raken en zich met een enkele jongere gaan bemoeien. Zij vragen zich af hoe je de betrokkenheid van de hele omgeving van een jongere in goede banen kan leiden en 'overzorg' kan voorkomen.

Wat adviseren wij:

- Zet in op het verhogen van de bekendheid van lokale teams bij jongeren. Deze zijn nu nog zeer onbekend en moeilijk vindbaar voor jongeren. Laat lokale teams daarom ook vooral aanwezig en vindbaar zijn op de plekken waar jongeren zelf ook komen: scholen, sportclubs, buurthuizen, religieuze gemeenschappen, et cetera.
- Jongeren vinden het moeilijk om zelf de eerste stap richting hulp te zetten. Zorg er daarom voor dat jongeren ook proactief hulp wordt geboden. Vanuit de lokale teams, maar bijvoorbeeld ook vanuit docenten (zie ook de adviezen bij 2.2) en huisartsen die jongeren naar de juiste plek kunnen doorverwijzen.
- Jongeren verwachten van de lokale teams dat zij een laagdrempelige plek vormen om in gesprek te komen over problemen, dat zij een warm en vertrouwd vast gezicht bieden, dat zij samen met jongeren zelf keuzes maken met betrekking tot hulpvragen en dat zij dicht bij jongeren en hun gezinnen staan.

Verbinding huisarts (2.3.3)

Wat staat er in de Hervormingsagenda:

Huisartsen zijn een belangrijk toegangskanaal voor jeugdhulp, en daarom wordt er ingezet op een sterke samenwerking tussen huisartsen en lokale teams, via vaste contactpersonen over en weer. VNG en VWS werken daarnaast aan bredere inzet van jeugdconsulenten bij huisartsen en actualiseren de leidraad samenwerken huisartsen en gemeenten rondom jeugd (welke onder de aandacht wordt gebracht bij gemeenten en huisartsen).

Wie?	Wat?	Wanneer?
VNG, LHV, VWS	Inzet op vast contact, inzet jeugdconsulent, actualisatie leidraad samenwerken huisartsen/gemeenten rondom jeugd.	2023

Wat ervaren jongeren:

In de vragenlijst geeft 60% van de respondenten aan te vinden dat de huisarts voor ze beschikbaar dient te zijn wanneer zij hulp nodig hebben. De huisarts neemt daarbij de vierde plaats in (na de psycholoog/jeugdprofessional, ouders en vrienden en boven docenten en mentoren). Tegelijkertijd geeft slechts 3% van de jongeren als eerste bij de huisarts aan te kloppen voor hulp (vergeleken met bijvoorbeeld 16% voor de psycholoog/jeugdprofessional of 24% voor ouders). Ook is te zien dat hoe ouder iemand is, hoe eerder jongeren bij een huisarts aankloppen.

In de focusgroepen gaven jongeren aan het logisch en nuttig te vinden dat huisartsen onderdeel uit zouden gaan maken van de lokale teams. Ze denken dat deze beroepsgroep jongeren goed kan ondersteunen op de weg naar de juiste hulpvraag. Dat geldt des te meer voor jongeren die (aanvankelijk slechts) lichamelijke klachten hebben waar uiteindelijk psychische ondersteuning van toegevoegde waarde kan zijn. De huisarts werd dan ook meer dan eens genoemd als mogelijke eerste plek waar jongeren aankloppen voor hulp. Wel noemden enkele jongeren de ervaring te hebben dat huisartsen te veel kunnen werken aan de hand van 'regels en dossiers', en minder aan de hand van de menselijke maat. Daardoor hebben huisartsen in het geval van een enkele jongeren verwijzingen geweigerd waar ze deze volgens de jongeren in kwestie wel hadden moeten toekennen.

Wat adviseren wij:

- Zet in op de verbinding tussen huisartsen en lokale teams zoals opgeschreven in de Hervormingsagenda. Maak hierbij voor jongeren duidelijk welke rollen, taken en verantwoordelijk huisartsen (kunnen) hebben in de toekenning van jeugdhulp binnen de lokale teams.

Informele steun(figuren) (2.3.4)

Wat staat er in de Hervormingsagenda:

Informele steun en steunfiguren worden meer betrokken door professionals bij de jeugdhulp, om zo jongeren vanuit bestaande relaties en het versterken van het gewone leven te ondersteunen. De uitvoeringspraktijk hierop wordt versterkt door positieve voorbeelden te verspreiden en de vakbekwaamheid van professionals op dit punt te vergroten.

Wie?	Wat?	Wanneer?
VNG, VWS, SBJ, BGZJ	Uitvoeringspraktijk versterken door vergroten vakbekwaamheid professionals in werken met informele steun(figuren), incl. randvoorwaarden voor professionals.	2023
VNG, VWS, SBJ, BGZJ	Verspreiden positieve praktijkvoorbeelden.	Looptijd Hervormingsagenda.

Wat ervaren jongeren:

Jongeren in de focusgroepen zouden enigszins dubbel staan tegenover de (nauwe) betrokkenheid van informele steun(figuren) bij hun behandeling. De eerste steunfiguren waar veel van hen aan denken zijn vrienden en familie. Enerzijds is genoemd dat zij jongeren tijdens hun behandeling een spreekwoordelijke 'trap onder de reet' kunnen geven wanneer dit nodig is. Ook jongeren uit de vragenlijst noemen dat hun ouders, vrienden en partner voor hen beschikbaar moeten zijn wanneer zij hulp nodig hebben (zie figuur 5). Ouders (24%) en vrienden (27%) zijn dan ook de eerste twee plekken waar jongeren volgens de vragenlijst bij aan zouden kloppen (de partner staat met 16% net onder de psycholoog/jeugdprofessional met 17%, zie figuur 4).

Vrienden en familie zijn geen hulpverleners

Aan de andere kant is door veel jongeren genoemd dat hun vrienden en familieleden nadrukkelijk geen hulpverleners zijn. Zij zouden niet willen dat vrienden en familieleden het idee krijgen dat zij er voor een jongere in behandeling *moeten* zijn. Daar zijn zij niet voor opgeleid en niet iedereen kan dat, is hierbij de redenatie. Ook bestaat er bij de inzet van vrienden en leeftijdsgenoten als informele steunfiguren de vrees dat, hoewel zij een belangrijke rol kunnen spelen bij behandeling, ook elkaar kunnen meetrokken of *triggeren* in elkaars problematiek.

Daar komt bij dat door enkele jongeren in de focusgroepen is genoemd dat elke steunfiguur (naast elke hulpverlener) andere normen en waarden heeft met betrekking tot opvoeden en opgroeien.

Als meerdere steunfiguren en hulpverleners tegelijkertijd deze normen en waarden gaan projecteren op jongeren, wordt dit snel als (te) intens ervaren. Deze jongeren geven aan vooral iemand nodig te hebben die open naar ze kan luisteren, zonder direct allerlei problemen te willen oplossen.

Zie informele steun breed

Bij inzet van informele steun(figuren) noemen enkele jongeren in de focusgroepen ook dat het verstandig is om bij steun vanuit het directe netwerk van jongeren (vrienden, familie, burens) ook steun vanuit de bredere omgeving (school, sport, dagbesteding, etc) te betrekken. Jongeren zonder netwerk of met een netwerk dat gebrekkig in staat is om hulp te bieden komen zo niet direct klem te zitten. In dit kader is in de focusgroepen ook geopperd om jongeren bij elkaar informele en onderlinge steun te laten zoeken. Zij kunnen zich in elkaar herkennen en van elkaar leren. Hierbij werd de vergelijking getrokken met introductiewerken voor studenten, waarbij jongeren in een groepje met 'gelijken' worden gezet en begeleid worden door één of twee oudere jongeren die kunnen vertellen hoe alles zit en werkt. In de doorvertaling naar de jeugdhulp zouden deze rol ingenomen kunnen worden door ervaringsdeskundigen en/of peercoaches.

Wat adviseren wij:

- Zet vrienden en familie in als steunfiguren, maar houd daarbij duidelijk onderscheid tussen hun rol en die van de hulpverlener. Jongeren willen niet dat hun vrienden en familie opgezadeld worden met de last om er voor ze te *moeten* zijn.
- Laat jongeren ook informele steun bij elkaar zoeken, en zet meer in op (varianten op) peersupportgroepen, waar jongeren laagdrempelig in contact kunnen komen met ervaringsdeskundigen en jongeren met vergelijkbare verhalen.

3.4 Terugdringen residentiële jeugdhulp (paragraaf 2.4 uit HA)

Randvoorwaarden af/ombouw (2.4.1)

Wat staat er in de Hervormingsagenda:

De komende jaren wordt de gesloten jeugdhulp af- en omgebouwd, en in de plaats worden alternatieven opgebouwd. Hiertoe wordt een landelijke programmaorganisatie opgericht met betrokken partijen, die zich zal richten op de belangrijkste randvoorwaarden voor af- en ombouw.

Wie?	Wat?	Wanneer?
VNG, Rijk, aanbieders, professionals, jongeren(vertegenwoordigers) en betrokkenen.	Af- en ombouw gesloten jeugdhulp en opbouw alternatieven in de regio, via bovenregionale plannen elf coördinerende gemeenten, inclusief landelijke controle voor dekkend zorgaanbod.	Niet tijdsgebonden.
VWS, OCW, VNG, Jeugdzorg NL. professionals, jongeren en betrokkenen	Oprichten landelijke programmaorganisatie voor randvoorwaarden af/ombouw: monitoring, financiën, kwaliteit, residentiële onderwijs, vrijheidsbeperkende maatregelen.	2023

Wat ervaren jongeren:

Jongeren met ervaring met gesloten jeugdzorg zijn van mening dat er een aantal zaken structureel anders kunnen worden aangepakt. Wachtlijsten zijn nu lang, er zijn veel personeelwisselingen en er lijkt weinig geld beschikbaar om de voorzieningen huiselijker en kleinschaliger te maken. Jongeren hebben meegedacht over hun wensen en behoeftes op het gebied van vrijheidsbeperkende maatregelen, kwaliteit van zorg, monitoring, huisvesting, invulling van het traject en residentieel onderwijs.

Vrijheidsbeperkende maatregelen

Over het algemeen hebben de jongeren behoefte aan meer vrijheid. Zij zien een minimum aan basisregels en straffen als een belangrijk onderdeel om de gesloten zorg te verbeteren. Wanneer er meer zicht is op en tijd is voor elke jongere, is er minder noodzaak voor dwang of beperkingen. Bij afwijkend gedrag zien zij graag dat een hulpverlener het gesprek aangaat: 'Waarom doe je wat je doet?' In dat gesprek is geen plek voor pijnprikkels, geweld, druk of isolatie.

Kwaliteit van zorg

Voor hoogwaardige kwaliteit van hulpverlening, zou iedereen die met kinderen of jongeren werkt gecontroleerd moeten kunnen worden. Ook is het belangrijk dat verschillende rapportages over het kind naast elkaar worden gelegd tijdens belangrijke beoordelingsmomenten, zoals de rapportage van de gezinsvoogd en de dagrapportages van de hulpverleners in de gesloten voorzieningen. Deze combinatie biedt een gevoel van veiligheid voor jongeren, waar nu het gevoel heerst dat hun lot soms in de handen van veel verschillende mensen ligt.

Monitoring

Op het gebied van monitoring hebben zij behoefte aan kleinere groepen en meer begeleiding: twee begeleiders op vier á vijf jongeren is voldoende om te zorgen dat jongeren beter begeleid worden en er minder incidenten plaatsvinden. Het is prettig als de begeleiders van het begin tot het einde van het traject betrokken zijn, vanwege de band die jongeren met hen en elkaar opbouwen. Hierin speelt *community building* een belangrijke rol, wat positief kan bijdragen aan het traject van de jongere.

Huisvesting

Een gewenste kleinschalige voorziening is een voorziening die voor de jongeren als een thuis kan voelen: een huiselijke inrichting, fijne kamers met goede bedden en bureaus, goed onderhouden panden met kleur op de muren en ruimte om te allen tijde naar buiten te lopen voor wat ademruimte in een natuurlijke omgeving. Een rustig dorp zou een mooie locatie zijn voor zo'n voorziening, waarbij de buurtbewoners niet op de hoogte hoeven te worden gebracht van de situatie. Dit kan zorgen voor een onnodige kloof tussen de buurt en de jongeren, waarbij aannames over de jongeren hen in de weg kunnen zitten. Ook is de ervaring dat een (bij)baan zoeken dan lastiger te realiseren is.

Invulling van het traject

Om de kwaliteit van het traject te waarborgen, kunnen er volgens jongeren een aantal onderdelen worden toegevoegd of aangescherpt. Allereerst is het essentieel dat de behandeling tijdig start. Nu wachten jongeren soms te lang. Het leren omgaan met grote emoties, zoals triggers herkennen, hierover communiceren, gevoelens uiten en accepteren, kan een waardevolle aanvulling op het traject zijn. Ook vinden jongeren het belangrijk dat je tijdens de behandeling al wordt voorbereid op een leven buiten een kleinschalige voorziening. Hoe keer je terug naar een omgeving met meer mensen en prikkels? Hoe integreer je wat je hebt geleerd? En hoe voorkom je een terugval? Nazorg aanbieden kan hierin een vangnet zijn voor jongeren uit gesloten voorzieningen. Eén van de focusgroepen gaf aan dat standaard toegang tot bijeenkomsten met mensen met eenzelfde achtergrond goed kan werken. Aan deze bijeenkomsten zit geen einddatum of strenge selectie: iedereen met de behoefte om deel te nemen, mag aansluiten. Tijdens de bijeenkomsten worden ervaringen gedeeld en tips uitgewisseld. Zo ontstaat er een gezonde, veilige *community* die laagdrempelig beschikbaar is voor jongeren die op zoek zijn naar hulp en steun.

Residentieel onderwijs

Op het gebied van residentieel onderwijs zien jongeren graag een breder aanbod in onderwijs: PO tot WO zou beschikbaar moeten zijn. Voor sommige jongeren leek de insteek van het lesprogramma meer gericht op het doorkomen van de dag en even weg van de groep, dan op leren. Daarnaast mag er minder streng gehandeld worden bij ruzie of spijbelen, dat doet ieder kind (op elke school). Het fijnste is wanneer onderwijs niet wordt aangeboden in hetzelfde gebouw als waar de jongeren wonen, maar een gebouw op het terrein of zelfs buiten de muren.

Wat adviseren wij:

- Vrijheidsbeperkende maatregelen: beperk het aantal straffen tot een minimum. Voer het gesprek over waarom een jongere bepaald gedrag vertoont. Toon vertrouwen en aanmoediging bij correct gedrag. Onderzoek of het (grote) aantal regels bijdraagt aan dat gevoel van vertrouwen, of dat een deel versoepeld kan worden.
- Kwaliteit van zorg: de kwaliteit van geboden zorg moet gecontroleerd worden. Zo wordt er voorkomen dat een oordeel van één hulpverlener teveel invloed heeft. Neem bij belangrijke beslismomenten alle rapportages over de jongere mee om een realistisch beeld te schetsen van de huidige situatie en de geboekte vooruitgang.
- Monitoring: investeer in meer begeleiding op kleinere groepen. Zo is er meer aandacht voor het kind en ontstaat er een betere band tussen de hulpverlener en de residenten.
- Huisvesting: een kleinschalige voorziening moet als een thuis kunnen voelen. Hierin is een goed onderhouden pand met een huiselijke sfeer op een rustige plek in een natuurlijke omgeving gewenst.
- Invulling van het traject: start zo snel mogelijk met de behandeling wanneer een jongere in een gesloten voorziening verblijft. Voorbereiding op het leven buiten een gesloten voorziening en nazorg, bijvoorbeeld in de vorm van bijeenkomsten, zijn essentiële onderdelen van het traject en daarmee belangrijk voor het slagen van de behandeling.
- Residentieel onderwijs: om te voorkomen dat jongeren (verder) achterlopen wanneer zij in een gesloten voorziening verblijven, moet onderwijs op elk niveau mogelijk zijn. Zorg voor een programma met uitdaging, waar leren centraal staat, het liefst op een plaats buiten de woonplek van de jongeren.

Alternatieve zorg om uithuisplaatsing te voorkomen (2.4.3)

Wat staat er in de Hervormingsagenda:

Gemeenten/jeugdregio's investeren met partners in alternatieve vormen van zorg en hulp om inzet van uithuisplaatsing en gesloten verblijf te voorkomen en om een succesvolle terugkeer naar huis te bevorderen. Daarbij valt te denken aan een zelfgekozen steunfiguur, die mogelijke uithuisplaatsingen zou kunnen afwenden. Hiertoe gaat het Rijk aan de slag met een voorstel van zeven grote aanbieders van gesloten jeugdhulp.

Ook is de ambitie om twee knelpunten bij de inzet van burgervoogden op te lossen: een collectieve WA-verzekering en dekking van bijzondere kosten die bij de burgervoogd terechtkomen.

Wie?	Wat?	Wanneer?
Rijk, zeven grote aanbieders residentiële jeugdhulp	Voorstel uitvoeren voor hoe informele steunfiguren uithuisplaatsingen/plaatsingen in residentieel terug kunnen dringen.	2023
Rijk, VNG	Verkenning oplossen knelpunten burgervoogden (WA-verzekering en dekking bijzondere kosten).	2023

Wat ervaren jongeren:

De jongeren in de focusgroepen uit de gesloten jeugdhulp betwijfelen ten eerste of inzet van een informeel steunfiguur hun plaatsing in de gesloten jeugdhulp had kunnen voorkomen. Enkelens geven aan dat niks had kunnen voorkomen dat zij uit huis werden geplaatst. Tegelijkertijd bestaat er wel interesse in dergelijke alternatieven voor gesloten jeugdhulp. Zo noemen enkele geconsulteerde jongeren graag te zien of er meer alternatieven zijn voor gesloten jeugdhulp dan een pleeggezin. Inzet van een bepaald familielid, zoals een grootouder, werd hierbij direct benoemd.

Wat adviseren wij:

- Wees bewust van de scepsis die bij jongeren (met ervaring) in de gesloten jeugdhulp kan bestaan bij de inzet van informele steunfiguren als alternatief voor uithuisplaatsing. Werk met deze jongeren en ervaringsdeskundigen samen voor de implementatie en de verdere uitwerking van het voorstel van de aanbieders van gesloten jeugdhulp.

4. Conclusie

Graag geven wij vanuit de bovenstaande resultaten ter conclusie nog een overkoepelende visie mee, die wij terugzien in het collectief aan ervaringen en adviezen dat uit de jongerenconsultaties is gekomen. Als wij die visie in één zin samen zouden moeten vatten, dan zouden wij zeggen dat jongeren bovenal verlangen om binnen de jeugdhulp zoveel mogelijk autonomie krijgen om hun eigen keuzes te maken rondom de hulp en zorg die zij krijgen.

In de paragrafen over toegang hebben we duidelijk weer kunnen geven dat jongeren vaak verlangen naar een laagdrempelige plek waar zij terecht kunnen met hun (hulp)vraag. De eerste plek waar zij aankloppen voor hulp is dan ook niet de jeugdprofessional, maar vaak gewoon hun ouders of hun vrienden. Daarmee zitten we met de Hervormingsagenda op het goede spoor: het moet voor jongeren makkelijker worden om zonder al te veel gedoe hulp te krijgen, ook buiten de professionele jeugdhulp om.

Als die laagdrempelige hulp uit de eigen omgeving niet genoeg blijkt, moet er ruimte zijn om snel en zonder argwaan in de professionele jeugdhulp binnen te komen. Dat zien we terug in de resultaten bij de paragraaf reikwijdte: jongeren zijn in grote meerderheid tegen de huidige inzet in de Hervormingsagenda voor de aangescherpte jeugdhulpplicht (alleen jeugdhulp wanneer een professional ernstige problematiek en een tekort aan eigen kracht/gebruikelijke zorg vaststelt). Het liefst zien zij dat professionele hulp beschikbaar is wanneer hierom gevraagd wordt. Zij willen in die hulpvraag geloofd worden en dat die hulp ook daadwerkelijk voor ze klaarstaat.

In de Hervormingsagenda is de bepaling wanneer iemand in aanmerking komt voor jeugdhulp sterk geredeneerd vanuit het perspectief van de gemeente, aanbieder en professional. Zo zijn zij degene die moeten beoordelen binnen welke 'eigen kracht' jongeren en hun gezinnen problemen zelf op kunnen lossen. Dat is niet onlogisch, gezien hun rol, taken en verantwoordelijkheden binnen de jeugdhulp. Tegelijkertijd hebben jongeren in deze consultaties aangegeven heel goed te weten wanneer zij aan de limieten van hun eigen kracht zitten - en dus wanneer professionele hulp nodig is. Het doet de vraag opkomen of de simpelste toets voor eigen kracht niet gewoon een gezamenlijke beslissing is tussen jongere en professional, waarbij we uitgaan van de oprechtheid van de hulpvraag van de jongere in kwestie. Uit de jongerenconsultaties kwam namelijk sterk naar boven: jongeren staan echt niet zomaar bij de professional voor de deur.

Naast dat jongeren serieus genomen willen worden in hun hulpvraag, bewandelen zij ook graag de weg naar zelfstandigheid. Het realiseren van de Big 5 speelt hierin een belangrijke rol. Een integraal perspectief is nodig om ervoor te zorgen dat jongeren zelfstandig met hun hulpvragen om kunnen gaan en ondersteund worden in het volwassen worden, in het bijzonder jongeren die vanuit huis hier minder kans op krijgen.

Als laatste willen we benoemen dat er voor deze jongerenconsultaties vanuit de reeds bestaande kaders van de Hervormingsagenda is gewerkt. We hopen dat jongeren ook de komende jaren naar hun mening, ervaring en adviezen met betrekking tot de jeugdhulp gevraagd blijven worden, zonder deze kaders. Alleen zo kunnen we echt tot de visie van jongeren zelf op het jeugdhulpstelsel komen. Binnen de Hervormingsagenda zien wij hier een grote kans voor vanuit de plannen voor de leefwereldtoets, maar ook buiten de Hervormingsagenda is hier alle gelegenheid voor. Als NJR dragen wij hier natuurlijk graag aan bij. Immers, alles wat je nodig hebt om jongeren te horen is een luisterend oor.

Bijlage 1

Deze maatregelen uit de Hervormingsagenda hebben we om de volgende redenen niet meegenomen in de jongerenconsultaties:

- 2.1.1 (Maatschappelijke dialoog): betreft een apart participatieproces waar jongeren reeds een eigen plek in krijgen.
- 2.1.3 en 2.1.5 (Problemen in context gezin oppakken en integrale aanpak): verwijst door naar andere maatregelen binnen 2.1, 2.2 en 2.3.
- 2.1.8 (Jeugdhulp die niet werkt niet inzetten): verwijst door naar 2.5.
- 2.2.1 (Problemen in context gezin oppakken): betreft een wetsvoorstel dat reeds in behandeling is bij de Tweede Kamer.
- 2.2.4 (Bestaanszekerheid): betreft geen nieuwe afspraken of acties vanuit de Hervormingsagenda.
- 2.3.2 (Versterking opdrachtnemer/geverschap): aangelegenheid voor gemeenten en aanbieders.
- 2.3.5 (Verwijzing gecontracteerd aanbod): aangelegenheid voor gemeenten.
- 2.3.6 (Verbeteracties levenslange/levensbrede beperking): betreft een groep, de zogenaamde Triple L jongeren, die (veel) smaller is dan de doelgroep van deze consultaties: jongeren in het algemeen. Wij staan niet in goed genoeg contact met de Triple L-doelgroep om deze juist mee te nemen in de consultaties, en het zou niet zinvol of passend zijn om de brede groep jongeren te vragen naar de positie van en adviezen voor deze specifieke groep.
- 2.4.2 (Financiën transitie onder landelijke regie): aangelegenheid voor Rijk en gemeenten.

Colofon

NJR is de koepel van 35 landelijke jongerenorganisaties en daarmee het grootste jongeren netwerk in Nederland. Wij werken aan een wereld waarin alle jongeren zich thuis voelen, het beste uit zichzelf kunnen halen en positieve impact hebben op elkaar en op hun wereld. Dagelijks werken en spreken wij met allerlei jongeren. Voor en door jongeren: Dat is al jarenlang onze expertise. Wij weten daarom wat er speelt en belangrijk is.

Dit rapport is opgesteld en uitgebracht in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Auteur: Mijke Brugman
Jelrik Westra

Vormgeving: Siënna de Blois